

י"ד ט"ו ביהמ"ד למנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 506

מסכת בבא קמא ל"ה-מ"א

בס"ד, ז' שבט תשס"ט

השבוע בגליון

- ◆ העברת בעלות על עבירות
- ◆ המשותף למצאית הדפוס וליבואן תפוחי אדמה
- ◆ לגוטנברג יש חלק לעולם הבא
- ◆ ברכה על אילנות ערלה
- ◆ תשובתם של סגורני ישראל

- ◆ השחית מטבע עתיק וטען: איני חייב לשלם
- ◆ הניתן להתיר נדר של צדקה?
- ◆ תחבולתו של תובע חכם
- ◆ שור מרגיש הבדל בין שבת ליום טוב?
- ◆ אדם שאינו זוכר אם התפלל תפילת שבת

דבר העורך

פגישה עם רוטשילד

כמנהגנו מידי פעם, נתמקד השבוע בסיפור מפעים על יהודים של פעם. מה היינו מבקשים אם היה ניצב לפנינו הברון רוטשילד הידוע ואומר ברוב חסדו: שאל ממני כל דבר שעולה על דעתך?

ובכן, אין זו שאלה תיאורטית. כך בדיוק אירע ליהודי ירושלמי לפני כמאה שנה. תשובתו מפתיעה הרבה יותר מהצעתו של הברון.

מעשה מרגש שמור בצקלונם של בני משפחת גרוסמן, צאצאי בעל "הליכות ישראל", הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, ראש ישיבת פינסק-קרלין, אשר הובא לידיעתנו על ידי נכדו, הרה"ג ר' נחמן גרוסמן שליט"א, מרצה בכיר שידידו רב לו בהפצת תורה ב"מאורות הדף היומי".

לפני כמאה שנה התגורר בשכונת בית ישראל בירושלים יהודי ירא ושלם, תלמיד חכם מופלג, מאנשי היישוב הישן, הרה"צ משה שניאור זלמן גרוסמן, אביו של הגר"י גרוסמן זצ"ל. ר' זלמן היה חסיד קרלין ברמ"ח איברי; יובל שנים לאחר פטירתו עוד סיפרו אנשים כי זכר תפילתו החמה אינו מש מלבם. בנו כתב עליו בזכרונותיו כי כל תפילה היה נושא בדמעות שלישי.

כיום מן הימים, בשנת תרע"ב, נשאו לבו לנסוע לרבו ה"ינוקא מקרלין". היה זה לפני כמאה שנה. נסיעה כזו ארכה זמן רב ולפיכך הוא נפרד מכל בני משפחתו וקרוביו, בהם אחיו הרב שלמה לוי שהתגורר במשמר הירדן (על אודותיו סיפרנו בגליון 448). בשמוע אחיו

השחית מטבע עתיק וטען: איני חייב לשלם

בגמרא הנלמדת בשבוע זה מבואר שמזיק אינו חייב להביא לניזק חפץ חדש, אלא עליו להשלים את ההפסד שנגרם לו באמצעות תשלום ההפרש שבין מצבו כיום, לאחר שניזוק, לבין מצבו רגע לפני כן. חישוב סכום הנזק נקבע בהתאם לשווי החפץ בשעת הנזק, ולא כפי שוויו בשעת התביעה. אולם, שונה הזין לגבי אדם שהתחייב לשלם על שורו שהרג שור אחר, שבמקרה זה אם הנבלה השביחה, כגון, שמחיר בשר הנבלות עלה, חולקים המזיק והניזק ברווח זה. לפיכך, אם השור החי היה שווה 1000 ש"ח והנבלה שווה 100 ש"ח בלבד, וכעת האמיר מחירה והיא שווה 200 ש"ח, חיובו של המזיק פוחת ב-50 ש"ח, שהם מחצית העליה בשווי הנבלה. הסמ"ע (סימן ת"ג ס"ק ג') מבאר, שהתורה חסה על האדם שלא הוא הזיק אלא שורו ועל כן היא שיתפה אותו ברווחי הנבלה.

דין זה, שהמזיק מרוויח מן העליה בשווי החפץ הניזוק, אינו אלא כאשר ערכו של החפץ הניזוק האמיר. אולם אם בעקבות ההיזק נגרם רווח עקיף לבעל החפץ, אין מתחשבים ברווח זה בעת עריכת שומת הנזק, כפי שיבואר במקרה שלהלן.

שתי לירות סטרלינג נדירות: שאלה מעניינת ביותר התעוררה בירושלים לפני עשורים אחדים. אספן מטבעות עתיקים החזיק בביתו שני מטבעות לירה סטרלינג ישנים מסידרה נדירה ביותר, שווי כל אחת מהן הוערך במאתים ל"י. יום אחד ניגש אדם לאוסף המטבעות, נטל לידידו לירה סטרלינג אחת ושחק אותה עד דק. האספן תבעו על הנזק שנגרם לו, אך בפי המזיק היתה טענה מעניינת: ברגע שהשחתתי את המטבע עלה ערכה של רעותה, כי עם אבדן חברתה היא הפכה לנדירה ביותר, וממילא איני חייב להשלים לך מאומה, שהרי לא החסרתי מאומה מממונך, שהרי בתחילה היו בידיך שני מטבעות בשווי ארבע מאות ל"י, וגם כעת נותרו בידיך ארבע מאות ל"י - שוויו של המטבע הבודד שנותר...

בעל "אור לציון" (שו"ת חלק א' חו"מ סימן י"א) האריך בתשובתו וכתב, כי מלבד המבואר בסוגייתנו שהמזיק משתתף ברווחים כתוצאה מעליית ערך הנבלה רק כאשר שורו הזיק אך לא בנזק שנגרם ישירות על ידי "אדם המזיק", הרי גם בשור המזיק אין בעליו זוכה להשתתף ברווחים אלא אם האמיר מחירה הנבלה עצמה, אך אם נוצרו רווחים עקיפים מנזקו של השור המזיק, אין בעליו זוכה לקבל חלק בהם. לפיכך, מאחר שבמקרה של המטבעות, עליית ערך המטבע הנותר נחשב רווח עקיף, ודאי חייב המזיק לשלם את ערכו של המטבע שהשחית.

עילוי נשמת

הר"ר **אהרון שורץ** ז"ל
בן ר' יצחק ז"ל
נלב"ע ח' שבט תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
הר"ר **אורי שורץ** ומשפ' שיחיו - ת"א

עילוי נשמת

הר"ר **צבי זליכוב** ז"ל
ב"ר חיים הכהן ז"ל
נלב"ע ז' שבט תשכ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו הר"ר **חיים זליכוב** ומשפ'
והר"ר **אריאל זליכוב** ומשפ' שיחיו-ת"א

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם אריה לייב הפטקה** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ו' שבט תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הוקדש לעילוי נשמת

הר"ר **יהושע השיל רייזמן** ז"ל ב"ר חיים ז"ל
ליום השלושים לפטירתו נלב"ע י' בטבת תשס"ט **תנצב"ה**
הונצח ע"י חתנו ידידו הר"ר **חיים פינק** ומשפחתו שיחיו - תל אביב

דף לז/ב אנו יד עניים אנו

הניתן להתיר נדר של צדקה?

על פי דין תורה חוב שאפשר לגבותו בשלהי שנת השמיטה - פוקע, ואין המלווה רשאי לתבע, ואף אם הלווה חפץ לפרעו, מצווה על המלווה לומר "משמט אני" את החוב. אולם, פסק "שולחן ערוך" (ח"מ סימן ס"ז סעיף כ"ח), כי "מי שחייב לקופת הצדקה, אינו משמט". כלומר, אדם שלוה מעות מקופת צדקה, אין חובו נשמט. מקור הלכה זו מדברי סוגייתנו בה מבואר שבית הדין נחשב כידם של היתומים והעניים (עיין רשב"א), ומאחר שהחוב נזקף לטובת בית הדין - אינו נשמט, כפי שאין פוקע חובו של אדם שעושה פרוזבול, מאחר שהלווה חייב את המעות לבית הדין ולא למלווה.

תחבולתו של תובע חכם: בהלכה זו, שחוב של בית דין אינו נשמט, השתמש תובע ממוחל שתבע את רעהו לדין. הנתבע אמר כי הוא מודה בחוב זה, אך אין הוא מוכן להתעסק עם התובע, ועל כן הוא ימסור את כספי התביעה לבית הדין, והם יעבירו לידיו. חלפה עברה לה שנת השמיטה, והנתבע שטרם שילם את חובו טען שהחוב פקע, ככל חוב שפוקע בשמיטה. אולם בית הדין הכריע, שמאחר שהנתבע אמר שהוא ישלם את החוב דרך בית הדין, הרי בית הדין משמש כידו של התובע ושוב אין החוב נשמט (פסקי דין - ירושלים דיני ממונות וביורוי יהדות ג' פס"ד בעמוד י"ט).

לא זו בלבד שחוב לקופת צדקה אינו נשמט, אלא שלדעת הרשב"א (שו"ת חלק א' סימן תרנ"ו), גם אדם שנדר ממון לקופת צדקה, והשליש את הכסף בידי שלישי שיתננו לקופת הצדקה, אינו יכול להשאל על נדרו אף על פי שגבאי הצדקה עדיין לא זכה בכסף [ועיין ערוך השולחן י"ד סימן רנ"ח סעיף כ"ב שכן העיקר להלכה].

הגאון בעל "נודע ביהודה" (מהדו"ת י"ד סימן קנ"ד) מבאר את דברי הרשב"א בסברה נפלאה. לכאורה, מדוע כאשר אדם מופיע לפני חכם ומבקש להתיר לו את נדרו, החכם מאמין לנודר שאם היה יודע שהמצב ישתנה הוא לא היה נודר? הרי יתכן שהנודר משקר! אולם, מאחר שאין לחשוד באדם שהוא משקר, החכם מאמין לנודר ומתיר לו את נדרו.

מעשה מובן מדוע אין אדם יכול להשאל על נדר של צדקה שהופקדה בידי שלישי, שכן במקרה זה השליש אינו רשאי להאמין לנודר שחלה טעות כל שהיא בנדרו, כי בכך הוא גורם נזק לעניים שהיו אמורים לקבל את הכסף...

דף לז/א מועד לשבתות ואינו מועד לחול

שור מרגיש הבדל בין שבת ליום טוב?

משנתנו מביאה את דברי רבי יהודה הסובר ששור שנגח שלש פעמים בשבתות, הרי הוא "מועד לשבתות", ואם יגח פעם נוספת בשבת, על בעליו לשלם נזק שלם. אולם לגבי ימות החול השור נחשב כשור "תם", המשלם חצי נזק בלבד, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ו' הלכה ח').

בביאור הלכה זו הקובעת ששור שנגח בשבתות מועד לשבתות בלבד, מסביר רש"י (ד"ה "הרי הוא מועד לשבתות") שבשבת השור בטל ממלאכה, ועל כן דעתו זחה עליו ומתעורר בו רצון לנגוח. לעומת זאת בעלי התוספות (ד"ה "הרי הוא מועד") מבארים בשם הירושלמי כי כאשר השור רואה את האנשים לבושים בבגדים נאים של שבת אין הוא מכירם, ולפיכך אין הוא מתנהג כהרגלו ונוגח. למחלוקת רש"י ובעלי התוספות ישנה השלכה הלכתית מעניינת.

מה דינו של שור זה ביום טוב? יש לדון, אם שור ה"מועד לשבתות" מועד גם ליום טוב, ועל בעליו לשלם נזק שלם גם על נגיחותיו בחגים ובמועדי ישראל, או שמא הוא מועד לשבתות בלבד, אך אם נגח ביום טוב הרי זה כאילו נגח ביום חול ואינו אלא שור תם המשלם חצי נזק.

כאשר נדון בשאלה זו נמצא, כי לדעת רש"י שור "מועד לשבתות" אינו מועד לימים טובים, שהרי הוא "מועד לשבת" משום שהוא בטל ממלאכתו באותו יום, והרי ליום טוב אפשר להשכירו לנכרי [לדעת רמ"א, סימן רמ"ו סעיף ג']. אך "יום של שלמה", "מגן אברהם", והגר"א חולקים וסוברים שגם ביום טוב אין להשכיר בהמה לנכרי. עיין עוד "משנה ברורה" שם ס"ק י"ט], ולפיכך אין יום זה נחשב כיום שבו השור בטל ומשוחרר מעול עבודתו. לעומת זאת, לדעת בעלי התוספות שבשבת השור מתנהג שלא כהרגלו מחמת בגדי השבת השונים שהאנשים לבושים בהם, מאחר שגם ביום טוב אנשים לבושים בגדים חגיגיים, הרי השור ה"מועד לשבתות" מועד גם לימים טובים... (שואל ומשיב מהדורה א' חלק ב' סימן ס"ו ד"ה "ונה דרך").

אדם שאינו זוכר אם התפלל תפילת שבת: נפסק להלכה ("משנה ברורה" סימן תכ"ב ס"ק י') שאדם שהתפלל תפילת "שמונה עשרה" בראש חודש, ומיד לאחר התפילה לא זכר אם אמר "יעלה ויבא", עליו לחזור ולהתפלל, כיון שאנו מניחים שהוא התפלל כהרגלו ולא אמר "יעלה ויבא". אולם, בעל

כי הוא נוסע אל הרבי, ביקש ממנו כי יזכיר בפני הרבי את מצוקתם של החקלאים שאינם מצליחים להתמודד עם מחלת המלריה המפילה בהם חללים. על האוניה נהג ר' זלמן בכל מנהגיו כבביתו. בערב שבת קודש כבר ישב ר' זלמן בפית הסיפון, לבוש בקפסון ירושלמי וחבוש בשטריימל, והתכונן לשבת המלכה. שמש אדומה האטה את שקיעתה כדי להתבונן בחסיד הנלהב אחוז שרעפים, המזמר בהתרגשות את מזמור ק"ז בתהלים, כמנהג הבעש"ט הקדוש, ומשפטיו פיזו בריקוד על פני הים הגדול: "יורדי הים באניות, עושי מלאכה במים רבים. המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה. ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו... וישמח כי ישתוק, וינחם אל מחוז חפצם". באמירת לכו נרננה כבר עמד ר' זלמן וגופו נכסף לאלוקיו, לכה דודי לקראת כלה, מזמור שיר ליום השבת, כבעמדו בטיבל ליד ביתו מידי שבת בשבתו. לאחר שעה ארוכה הוציא את מאכלי השבת מצקלונו וזימר לנותן השבת, נכספה וגם כלתה.

במוצאי שבת נשמעו נקישות על דלת חדרו.

זר מהודר עמד בפתח. "ריגשת אותי עד דמעות! אני חייב לך הכרת הטוב. הזמירות שלך החזירו אותי לימי קדם. הרשה לי להחזיר לך טובה. אני הברון רוטשילד - בקש ממני מה שתצא, והנך רשאי לראות את הדברים כאילו כבר התקיימו". ר' זלמן לא היה מעשירי הארץ ואפילו לא מעשירי שכונת בית ישראל של הימים ההם... בביתו הותיר משפחה, ופרנסתו לא עלתה בנקל. מאידך גיסא, מיד הרבה לעצמו: באפשרותי לעשות למען הכלל, לרתום את הברון לעזרת היהודים המיואשים תחת מכת המלריה. עודו מהורהר בינו לבין עצמו הוסיף הברון: אינך צריך להשיבני דבר כעת. הן נפליג בצוותא עוד ימים רבים. לכשתשלים בלבך את מאוויך - פנה אלי. הברון פנה והלך, וכעבור דקות אחדות כבר דלק אחרי ר' זלמן. הוא מיאן להמתין זמן רב עם החלטתו, כך סיפר לימים, פן יובילנו ליבו לבקשה אישית. לא אעשה לביתי, אמר לברון, אלא למען הכלל. הוא סיפר לברון על מכת המלריה המפילה חללים בקרב החקלאים וביקש את עזרתו. הברון רשם זאת לפניו והפגישה הסתיימה.

לאחר חודשים אחדים קיבל ר' זלמן מכתב מאחיו מארץ ישראל: הישועה הגיעה! כרכרות עמוסות ברופאים ובתרופות באו אל המקום ומומחים ששוגרו מטעמו העלו רעיון לנטוע עצי אקליפטוס ששותים מים רבים וכן לבער את המחלה. השמועות אומרות כי הברון הידוע רוטשילד עומד מאחורי העניין הזה... כתב ר' שלמה לו.

כשהיה הגר"י גרוסמן זצ"ל מספר מעשה זה על אביו, הוסיף והזכיר את דברי האור החיים הקדוש כי עם היצר הרע אין להכנס למשא ומתן - יש ליטול החלטה מיידית... במשא ומתן אין מוכשר מן היצר וסופו של הדין ידוע כבר מתחילה... **יכולים** להעיד על כך אלפי לומדים בדף היומי שהחלטתם להצטרף ולקבוע עיתים לתורה נעשתה בשעה קצרה ונוחשה. הם עצמם מעידים כי אם היו משהים את החלטתם כדי לדון בה מאוחר יותר, אפשר היו דנים בה עד עצם היום הזה.

השבוע נסיים במכתב קצר ומרגש:

בס"ד כ"ז כסלו תשס"ט
לכבוד מאורות הדף היומי!

לפני שבועיים השתחררת משרות סדיר בצה"ל. במהלך השורות הצבאי פגשתי לראשונה את החוברת שלכם: "ותן חלקנו". כשהתקשרתי

"ציץ אליעזר" (שו"ת, חלק י"ג סימן כ"ה) מעלה אפשרות, כי אין הדין כן לגבי אדם שהתפלל בשבת ואינו זוכר אם התפלל תפילה של שבת, או תפילה של יום חול - שכן, אחר שנוכחנו בסוגייתנו שאף השור חש בשינויים החלים בשבת, קל וחומר שאדם השרוי בתוך אוירת השבת מרגיש בהם, ויש, אפוא, מקום לתלות שהוא התפלל תפילת שבת ולא תפילת יום חול, אכן, כך מכריע בעל "מרכבת המשנה" ("שולחן עצי שיטים" סימן ו').

אולם, להלכה כתב "משנה ברורה" (סימן רס"ח ס"ק ט') כי גם אדם זה צריך לחזור ולהתפלל [בבית מדרשו נאמרה סברה יפה לבאר, מדוע אמנם אין לסמוך על כך שמתפלל זה חש באווירת השבת והתפלל תפילת שבת, משום ששלוש הברכות הראשונות של תפילת "שמונה עשרה" של שבת, זהות לתפילת "שמונה עשרה" של יום חול. ממילא, יתכן, כי האדם שהתחיל להתפלל בנוסח השגור על לשונו בימות החול, המשיך את תפילתו וגלש בלשונו זו גם בשבת קודש, ועל כן עליו לשוב ולהתפלל].

דף לח/א ראה ויתר גוים

המצוות אינן תרופות

הנכרים הפסידו את הזכות הגדולה ביותר לה יכול אדם לצפות - שכר עבור קיום מצוות ה'. הגמרא בסוגייתנו מספרת, שכאשר התברר שאומות העולם אינן מקיימות את שבע המצוות שניתנו לבני נח, קבע הקב"ה, כי אף אם יקיימו מכאן ולהבא, הן לא יקבלו על כך שכר כ"מצווה ועושה", אלא שכר פחות, כ"מי שאינו מצווה ועושה".

איזה שכר ניטל מן הנכרים? הנצי"ב ("העמק דבר" ויקרא בתחילת פרשת בחוקותי) מבאר, ששכר המצוות אינו כתשלום תמורת עבודה, אלא שכרו של המקיים מצווה היא ההתעלות לדרגה רוחנית גבוהה יותר, בה הוא זוכה להתקרב וליהנות מזיו השכינה. הנצי"ב משווה זאת לאדם הנוטל תרופה במצוות הרופא, שהבראתו אינה פרס על ציותו להוראות הרופא, אלא היא תוצאה טבעית של השפעת התרופה על גופו. כך גם המצווה, שטבעה הוא לרומם את האדם ולהעלותו בדרגה. שכר זה, לא ניטל מן הנכרים שמקיימים את מצוותיהם, שהרי הוא תוצאה טבעית של קיום המצווה.

אלא שמלבד זאת שמור שכר מיוחד לשומרי מצוות ה' עקב קיום העולם בעצם עשיית ציווי של מי שאמר והיה העולם. זכות זו, מבאר הנצי"ב, נטל הקב"ה מן הנכרים בכך שקבע, שהעולם לא ישען אלא על עם ישראל בלבד. לפיכך, היהודים בלבד הם הזוכים לקבל שכר על קיום העולם בזכותם, אך הנכרים, שהעולם אינו נשען עליהם, אינם זוכים לשכר זה.

'צדיק' שמכר את מצוותיו: בספרו "משיב דבר" (שו"ת חלק ג' סימן י"ד) מספר הנצי"ב על יהודי שהציג את עצמו כצדיק בעל זכויות רבות, ויהודי תמים וירא אלוקים התפתה על ידו לרכוש ממנו את זכויותיו תמורת התחייבות לשלם עבורן 22,000 רובל טבין ותקילין. לאחר מספר ימים התעשת הקונה ופנה לחכם גדול, ששאל בחלום והודיעו לו, כי אותו "צדיק" אינו אלא ככל האדם, וזכויותיו אינן רבות כלל וכלל. עקב כך, ביקש הקונה לבטל את המכירה, אך ה"צדיק" דרש בתקיפות מן הקונה לשלש לידיו את הסכום המובטח.

בתחילת דבריו הנצי"ב נוזף חמורות ב"צדיק" שמכר את זכויותיו ובכך הוכיח הלכה למעשה שאין הוא מעריך כראוי את שוויו של עולמו הרוחני. למעשה, הכריע הנצי"ב, כי אין כל תוקף למכירת מצוות שנעשו בעבר, מאחר ששכר המצווה הוא תוצאה טבעית מקיום המצווה, ואינו מיועד אלא למקיימה בלבד. לפיכך, האדם שקנה את שכר המצווה, הרי הוא כחולה שרקם עסקה עם אדם בריא שיטול תרופה עבורו... [אמנם, יש שכר על קיום העולם, אך אין מכירה לחצאי, ומאחר שמכירת השכר הטבעי אינה חלה, כל הקניין בטל].

העברת בעלות על עבירות: מקרה הפוך, של אדם שרכש את עוונותיו של חברו, אנו מוצאים במהרש"ם (שו"ת חלק ג' סימן קנ"א), כאשר יהודי הסכים לרכוש את כל חטאי חברו תמורת שלושים רובל כסף, אך לפני מתן המעות הודיע הקונה לעדים, כי כל כוונתו לצחוק בעלמא, והוא אינו מתכוון באמת לרכוש את עוונותיו של חברו. למרות זאת, הזהירו המהרש"ם, כי הוא ראוי לעונש ולקנס על כך שחילל שם שמים, וכאילו כפר בשכר ובעונש.

דף לח/א אשר יעשה אותם האדם

המשותף למציא הדפוס וליבואן תפוחי אדמה

מבואר בסוגייתנו שגם נכרי העוסק בתורה מקבל שכר על כך, שנאמר (ויקרא יח/ה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", ואף הנכרי נכלל במילה "האדם". בעלי התוספות (ד"ה "אלא האדם") מקשים על כך מדברי הגמרא (בבא מציעא קיד/ב) האומרת, שהנכרי אינו מכונה "אדם", ולפיכך קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל. מוכח, אפוא, שנכרים אינם נכללים במילה "אדם"! רבינו תם מתרץ על כך, שאמנם נכרים אינם כלולים במילה "אדם", אך הם נכללים במילה "האדם".

למוקד ההזמנות קבלתי מנוי בחינם לחיילים ומאז קיבלתי אותה לביתי, אני רוצה להודות לכם על השרות האדיב שקיבלתי מכם במהלך השנים, כחייל שהיה במסגרת הצבאית הייתי עד לתרומה שלכם ולמפעל לזיכוי הרבים העצום שהקמתם. גם כשהייתי 21 יום במוצב נידח בגבול ירדן או בשומרון, החוברת שלכם עזרה לי ולחבריי החיילים הדתיים לקבוע עיתים לתורה ובעצם לשמור על שפיות התחזקתי, וחלק גדול מתהליך זה הוא בזכותכם. אני רק מקרה אחד אבל אני מבטיח לכם שעשיתם שינוי בעם ישראל. לא אשכח את החסד שעשיתם איתי.

בתודה
איתן כמכאגי
ירושלים

המעוניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לח/א הופיע מהר פארן, מפארן הופיע ממונם לישראל

מידה כנגד מידה

נראה, כותב מהר"ץ חיות, כי חז"ל דרשו 'מהר' לשון מוהר, בפארן קבלו ישראל מוהר, והוא ממונם של עובדי כוכבים...
מהרש"א הקשה: מדוע תלתה הגמרא את היתר ממונם בפארן דוקא, שם ביקש הקב"ה לתת את התורה לבני שמעאל? חזר ויישב: סירובם של בני שמעאל היה מפני שאינם יכולים לעמוד ב'לא תגנוב'. מידה כנגד מידה התיר הקב"ה את ממונם לישראל...

דף לח/א ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתיר להם

מה בין אי קיום מצוות אצל יהודי לאי קיום מצוות אצל נכרי?

ביאר הבית הלוי:

אף על פי שגם בני ישראל לא קיימו לעיתים את התורה, וגם אותם לעיתים שילח הקב"ה מעימם, מכל מקום הם קנויים להקב"ה, ואין הוא יכול להוציאם במחילה בעלמא. כך הרי אומרת הגמרא ש'עבד עברי גופו קנוי' ולפיכך אין מועילה מחילה להוציאו לחופשי. שונים הם עובדי כוכבים שאין גופם קנוי להקב"ה, ובמחילה בעלמא הרי הם יוצאים לחופשי...

דף לח/א אין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה

כרופא ולא כאבא

פירוש הדבר הוא שיש שכר על המצוה עצמה, מכח מה שמתקן עצמו, והוא כביכול דבר טבעי הבא ממנה עצמה. שכר זה קיים גם אצל מי שאינו מצווה ועושה. אבל יש עניין נוסף שהמקיים מצווה עושה רצון ה', וזוכה מזה לשכר רב, ושכר מצווה - מצווה. דבר זה אין אצל הגויים מקיימי המצוות. כביכול אומר להם הקב"ה: תרצו - תקיימו ותקבלו שכר, לא תרצו - לא תקיימו ולא תקבלו. הרי זה כרופא הבא לחולה ומצווה ליטול תרופה לשם הבראתו; ירצה - יטול ויבריא, לא ירצה - לא יטול ולא יבריא. אבל כאשר האב בא לתת תרופה לבנו, הרי הוא ממתיקה באפנים שונים ומרצה ומשדלו שיטלנה, כך נוהג הקב"ה ביחס לישראל, שהקב"ה ממתיק להם את המצוות בדברים נוספים. דבר זה חסר אצל הגוי ("מרומי שדה")

הדף היומי

בבא קמא ל"ה-מ"א

ז' - י"ג שבט

בעל "תורת חיים" (מובא בשו"ת "חתם סופר" חלק ב' יו"ד סימן של"ו) מבאר את דברי בעלי התוספות, שאדם מורכב משני חלקים: גוף ונשמה. הגוף נוצר מן האדמה, ואילו הנשמה היא חלק אלוך ממעל. מעתה אפשר להבין שהמילה "אדם" באה לבטא את ייחודו של יציר האלוקים, שבקרבו נשמה שניתנה לו מאת בורא עולם, ואילו המילה "האדם" כוונתה לגוף האדם. לפיכך, המילה "אדם" רומזת לעם ישראל שנתייחדו בנשמתם משאר אומות העולם. לעומת זאת המילה "האדם", שרומזת לגוף האדם, כוללת בתוכה גם את הנכרים.

לגוטנברג יש חלק לעולם הבא: רבי ישראל ליפשיץ, בעל "תפארת ישראל", מאריך בפירושו על דברי המשנה באבות (פרק ג' משנה י"ד) האומרת "חביב אדם שנברא בצלם", ומבאר שחז"ל באמירתם שהנכרים אינם קרויים אדם, לא התכוונו לשלול בכך את מעלתם, שהרי גם הם נבראו בצלם אלוקים, ובודאי שלא התכוונו להשוותם לבעלי חיים, שהרי גם לחסידי אומות העולם יש חלק לעולם הבא (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג' הלכה ה'). בדבריו מציין בעל ה"תפארת ישראל" את הנכרים שהמציאו תרופות חשובות לתועלת האנושות, ואת "דראקא", שייבא זרעי תפוחי אדמה מיבשת אמריקה לאירופה, ובכך הציל נפשות רבות מרעב, בהם רבים מאחינו בני ישראל, ואת "גוטנברג" ממציא הדפוס, שבזכותו נלמדים רבבות דפי גמרא, וודאי שיקבלו את שכרם לעולם הבא.

על כן מבאר בעל ה"תפארת ישראל", כי מלכתחילה הכינוי "אדם" אינו יאה אלא לאדם הראשון, שאכן נברא מן האדמה, שהרי האנושות כולה, היא יצירת בשר ודם. מכל מקום, חז"ל קבעו כי גם בני ישראל יכוננו "אדם", משום שאנו, בני ישראל, נולדים לתוך ההכרה והידיעה שהקב"ה ברא את העולם, ובכך אנו דומים לאדם הראשון, ועל כן אנו נקראים על שמו. לעומת זאת הנכרים אינם מכונים על שמו, אולם, וודאי שכצאצאיו של אדם הראשון הם מכונים "בני אדם" כמאמר הפסוק (תהילים קטו/טז) "והארץ נתן לבני אדם".

ברכה על אילנות ערלה: בטיעון זה, שהנכרים גם הם מכונים "בני אדם", משתמש בעל "חלקת יעקב" (שו"ת אורח סימן נ"ו), בדונו על אודות ספק שעורר הגאון רבי עקיבא איגר אם מותר לברך ברכת האילנות על אילן ערלה, שהרי אנו מברכים "ליהנות בהם בני אדם", ובשנת ערלה אסור ליהנות מהם. אולם, בעל "חלקת יעקב" סובר, כי מאחר שהנכרים גם הם קרויים "בני אדם", שוב אין מניעה לברך על האילנות, שכן, נוסח הברכה הוא "ליהנות בהם בני אדם", ובני האדם הנכרים הרי רשאים לאכול מאילנות ערלה.

תשובתם של סנגורי ישראל: מעניין לציין את דברי ה"שדי חמד" (כללים מערכת א' אות ע"ד), הכותב הסבר יפה, ששימש רבים מרבני עם ישראל ומסניגוריו בפולמוסים שהתפתחו עם נוצרים אשר חשו עצמם או הציגו עצמם כנפגעים ממאמר חז"ל, ש"אתם קרויים אדם ואין נכרים קרוין אדם".

חכמי ישראל לדורותיהם הדגישו בוויכוחים אלה, כי המילה "אדם" שונה ומיוחדת מכל המילים המכנות את האנושות. שהרי את המילה "איש" אפשר לומר בלשון רבים: אנשים. כמו כן, גבר-גברים, אשה-נשים וכדומה. לעומת זאת אין כל ביטוי בלשון רבים למילה "אדם". על כן יאה לעם ישראל בלבד הכינוי "אדם", על שם שכל העם הוא כאיש אחד בלב אחד, שהכל כואבים את כאבו של כל יהודי באשר הוא נמצא.

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגד בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו
הרה"ג אהרון פיפוס שליט"א
ביהכ"ס חניכי הישיבות - רכסים
לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות
הרה"ג אברהם לוי שליט"א
ביהכ"ס מניין אברכים - מודיעין עילית
לרגל הולדת הבת
הרה"ג יהודה אריה שמואל שליט"א
ביהכ"ס המרכזי - קוממיות
לרגל הולדת הבת
בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

הרב **אפרים צבי רימל ז"ל**

ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע ט' בשבט תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר **יוסף מאיר רימל ומשפ' שיחיו** - נוה צוף

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה זלמן פורוש ז"ל**

ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' בשבט

ומרת **שרה פורוש ע"ה**

ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאל יצחק**

פניגשטיין ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הרב **אליעזר טיברגר ז"ל**

ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע י"ב בשבט תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פייגא בורשטיין ז"ל**

ב"ר משה הלוי ז"ל נלב"ע ז' בשבט תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

בשורה טובה לתושבי ירושלים והאיזור

שיעורים חדשים בדף היומי שנפתחו עם תחילת סדר נזיקין

מסילת ציון

במרכז קהילתי "בית העם"
בשעה 19:00
מגיד השיעור
הרה"ג **משה פולסקי שליט"א**

שכונת גבעת זאב

בביה"כ "נווה שלום"
בשעה 20:00
מגיד השיעור
הרה"ג **יהודה חזונברג שליט"א**

שכונת ארנונה

בביה"כ "תפארת ישראל"
בשעה 19:00
מגיד השיעור
הרה"ג **גיא אביהו שליט"א**

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
tel: +972-3-5775333
03-5775333
פקס: +972-3-7601020
03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il
אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700